

CALLUNA

Artskyddsutredning för fåglar
Kummelbergets
verksamhetsområde, Nacka
kommun 2020-09-07

OM RAPPORTEN:

Titel: Artskyddsutredning för fåglar Kummelbergets verksamhetsområde, Nacka kommun

Version/datum: 2020-09-07

Rapporten bör citeras såhär: Hebert, M. (2020). *Artskyddsutredning för fåglar Kummelbergets verksamhetsområde, Nacka kommun*. Calluna AB.

Foton i rapporten: © Calluna AB där inget annat anges

Omslag: Mindre hackspett. **Foto:** © Erik Edvardsson.

OM UPPDRAGET:

Utfört av: Calluna AB (organisationsnummer: 556575-0675)
Adress huvudkontor: Linköpings slott, 582 28 Linköping
Hemsida: www.calluna.se
Telefon (växel): +46 13-12 25 75

På uppdrag av: Nacka kommun (Adress: Nacka kommun 131 81 Nacka)

Beställarens kontaktperson: Anna Herrström (Nacka kommun)

Projektledare: Mova Hebert (Calluna AB)

Rapportförfattare: Mova Hebert (Calluna AB)

Ansvarig utredare: Mova Hebert (Calluna AB)

Inventering: Petter Andersson (Calluna AB)

GIS-ansvarig och kartor: Andreas Souropetis (Calluna AB)

Kvalitetssäkring: Maria Thorell (Calluna AB)

Språkgranskning: Louise Samuelsson (Calluna AB)

Intern projektkod: MHT0190

Innehåll

Sammanfattning	4
1 Inledning	5
1.1 Uppdrag	5
1.2 Fåglar och artskyddsförordningen	5
2 Metod	6
2.1 Utredningsområde	6
2.2 Underlag till artskyddsutredningen	7
3 Resultat	9
3.1 Arter utan risk för förbud	9
3.2 Arter med risk för förbud	12
4 Artskyddsbedömningar	16
5 Skyddsåtgärder	21
5.1 Storlom	21
5.2 Mindre hackspett	22
Referenser	24

Sammanfattning

Detta dokument utgör en artskyddsutredning för fåglar kring Kummelbergets verksamhetsområde i Nacka kommun. Kring verksamhetsområdet planeras att inrättas ett kommunalt naturreservat. Calluna har inventerat fåglar och även inkluderat observationer från Analysportalen. Arter aktuella för bedömning har sedan sammanställts och bedömts.

Bakgrunden till artskyddsutredningen är att en detaljplan är under framtagande i området och därmed har planens påverkan på fågelarter som riskerar att utlösa förbud bedömts: hur bevarandestatus påverkas och om fortplantningsområdenas kontinuerliga ekologiska funktion upprätthålls. Bedömningen utmynnar i en bedömning om detaljplanen riskerar att utlösa förbud enligt artskyddsförordningen eller ej. Även möjliga skyddsåtgärder och anpassningar ska föreslås i utredningen.

Genomförd utredning visar på att detaljplanen riskerar att utlösa förbud för mindre hackspett. För att undvika att förbud utlöses, rekommenderas skyddsåtgärder för mindre hackspett, bl a genom att undanta en del av föreslagen exploatering kring Kummelberget, samt anpassad skötsel i det blivande naturreservatet (Skarpnäs). För storlom rekommenderas att om möjligt stärka populationen och för att återta en gammal häckningsplats föreslås åtgärder för Myrsjön.

1 Inledning

1.1 Uppdrag

Nacka kommun planlägger en utvidgning av nuvarande Kummelbergets verksamhetsområde i Orminge (Fig. 1) med ytterligare industribebyggelse. För att utreda påverkan på fågellivet i området har Calluna AB fått i uppdrag att inventera fåglar i det utvidgade planområdet samt i en buffertzon kring planområdet (Fig. 2) samt göra en artskyddsbedömning för påträffade arter. Området överlappar delvis med detaljplanerna Volten och Pylonen där Calluna tidigare gjort en artskyddsutredning (Calluna, 2019).

Artskyddsutredningen syftar till att bedöma påverkan på de prioriterade fågelarter som förekommer och komma fram till om den pågående detaljplanen riskerar att utlösa förbud enligt artskyddsförordningen. Om förbud riskerar att utlösas, föreslås anpassningar och skyddsåtgärder för att undvika att förbud utlöses.

1.2 Fåglar och artskyddsförordningen

Alla vilt förekommande fåglar är skyddade enligt 4 § artskyddsförordningen. Alla fågelarter omfattas av skyddet och enligt Naturvårdsverket (2009) ska följande fågelarter prioriteras:

- Rödlistade enligt den tidigare nationella rödlistan (ArtDatabanken, 2015). Arter från denna version är med eftersom den gällde då arbetet med inventeringen av området inleddes.
- Rödlistade enligt den senaste nationella rödlistan (ArtDatabanken, 2020).
- Upptagna i bilaga 1 till EU:s fågeldirektiv (samma arter som är markerade med B i artskyddsförordningens bilaga 1).
- Har minskat med 50% eller mer under åren 1975–2005 enligt Svensk häckfågeltaxering. Kontroll mot fåglar med liten population i Stockholms län ska utföras/troligtvis inga arter.

Enligt 4 § artskyddsförordningen är det förbjudet att:

1. avsiktligt fånga eller döda djur,
2. avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder,
3. avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen, och
4. skada eller förstöra djurens fortplantingsområden eller viloplatsar.

Med avsiktligt avses att en verksamhetsutövare är medveten om konsekvenserna, men genomför handlingarna ändå. Skyddet gäller även då syftet med verksamheten inte är att fånga, döda, störa etc., som t.ex. detaljplaner eller exploateringsprojekt.

Då syftet med en verksamhet inte är att fånga, döda, störa etc., utlöses inte förbud automatiskt för påverkan på enstaka individer. För att förbud ska utlösas, ska en verksamhet nå upp till en sådan nivå av påverkan, att den försvårar upprätthållandet av gynnsam bevarandestatus för arten. Alternativt, att verksamheten försämrar artens bevarandestatus eller möjlighet att nå

gynnsam bevarandestatus. Bedömningen av påverkan på bevarandestatus görs på lokal, regional och nationell nivå. Bevarandestatus får inte försämrats på någon geografisk nivå. 4 § 4 punkten artskyddsförordningen ger skydd åt fortplantningsområden (d.v.s. de miljöer som en art behöver för alla sina behov till exempel vilo-, reproduktions-, födosöks- och övervintringsplatser) och gäller oavsett avsiktighet. Skyddet av fortplantningsområden (inklusive områden för födosök) gäller alltid, även då djuren inte befinner sig där, så länge fortplantningsområdena håller en viss kvalitet och utnyttjas regelbundet. För att avgöra var gränsen går för skada på en livsmiljö, bedöms påverkan på den kontinuerliga ekologiska funktionen för de skyddade arter som nyttjar livsmiljön. Om de ekologiska funktioner som de skyddade arterna behöver upprätthålls kontinuerligt, d.v.s. förblir samma innan, under tiden och efter genomförda åtgärder, nås aldrig gränsen för skada.

Dispens från 4 § går att söka enligt 14 §, men kraven för att bevilja dispens är stränga. Tre krav ska uppnås: det får inte finnas någon annan lämplig lösning, bevarandestatus får inte påverkas negativt, och det måste finnas ett särskilt skäl. Detaljplaner för bostäder är som regel inte ett särskilt skäl, och dispens är därför i princip omöjligt att få. Om förbud riskerar att utlösas, är vägen framåt för detaljplaneprojektet att *undvika att utlösa förbud*. Detta görs genom att se över lokaliseringen, genom anpassningar i planen och skyddsåtgärder.

2 Metod

2.1 Utredningsområde

Utredningsområdet består av Kummelbergets verksamhetsområde med omkringliggande naturmark.

Figur 1. Preliminär avgränsning för planområdet vid Kummelbergets verksamhetsområde (röd streckad linje). Den infällda kartan uppe till höger visar planområdets geografiska läge i kommunen. Kartan från kommunens startpromemoria (Nacka kommun, 2019).

Figur 2. Översikt över landskapet som omger Kummelbergets verksamhetsområde , där röd heldragen linje visar planområdet och röd streckad linje visar buffertzonen kring planområdet som också utgör inventeringsområde och område.

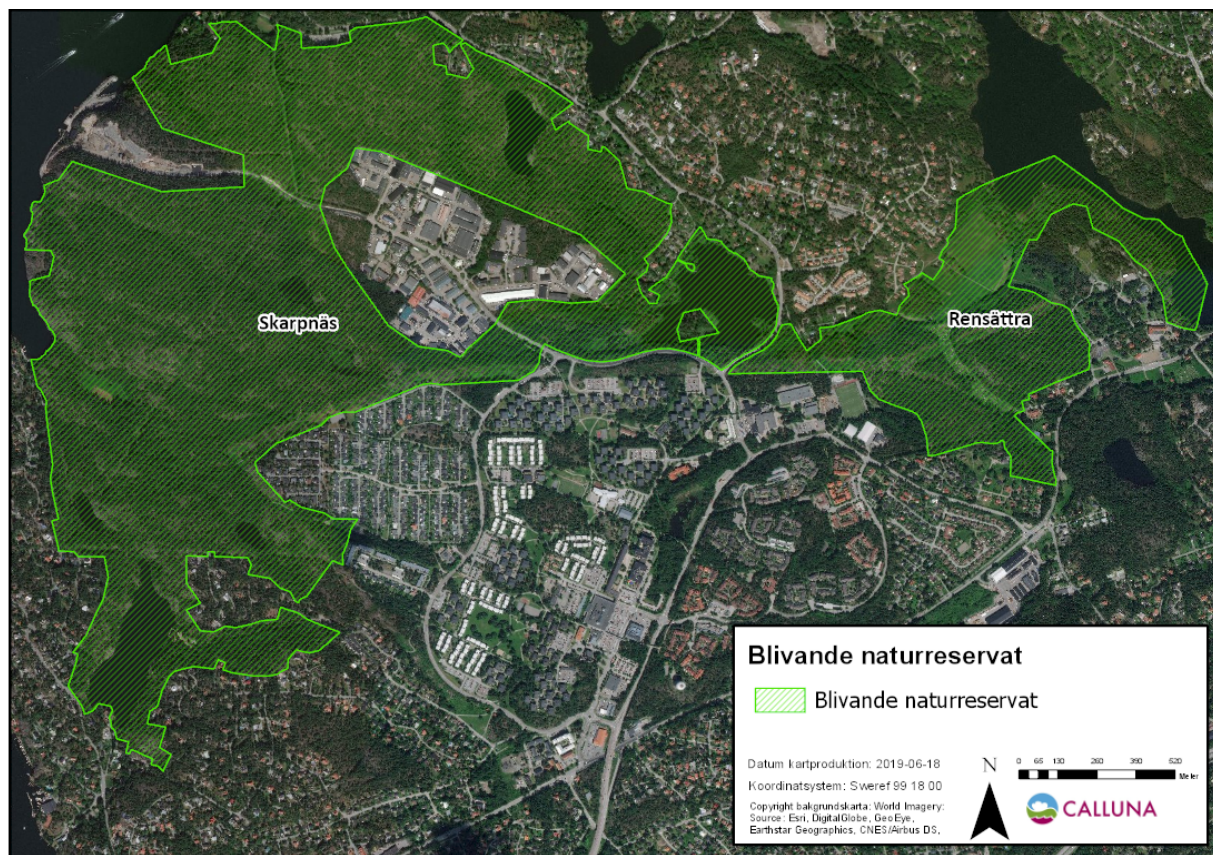
Många fågelarter har stora fortplantningsområden. En art som observeras strax utanför planområdet kan ändå vara ytterst relevant för en artskyddsbedömning. För att fånga in relevanta arter för bedömning, utvidgades utredningsområdena med en 200 meters buffert. Vid Analysportalsutdraget (se nedan) användes den 200 meter utvidgade arealen. Vid inventeringen (Calluna, 2020) låg fokus på inventeringsområdet (figur 2).

2.2 Underlag till artskyddsutredningen

För att bedöma vilka fågelarter som förekommer har Calluna under vår och sommar 2020 genomfört en fågelinventering (Calluna, 2020). Ett uttag har också gjorts från ArtDatabankens Analysportalen den 2020-08-11, med alla observationer av prioriterade fågelarter mellan 1999–2020. Uttag av skyddsklassade observationer gjordes 2019-10-19. För bedömning av påverkan har kartmaterial från Nacka kommun studerats: kartmaterial för detaljplan (figur 1), naturvärdesobjekt (Calluna, 2019, figur 5) och nyckelbiotoper (figur 6) samt preliminära avgränsningar av planerade nya naturreservat (figur 3).

2.2.1. Underlag

För detaljplanen finns bara yttergränser och ingen uppdelning i markanvändning finns ännu. Bedömningen grundar sig i huvudsak på markanspråket och inte utformning och drift. I möjligaste mån vägs störning under byggtiden in.

Figur 3. Förslag till preliminär avgränsning för nya naturreservat som är relevanta för denna utredning.

3 Resultat

3.1 Arter utan risk för förbud

Risk för att förbud enligt artskyddsförordningen utlöses kan snabbt uteslutas för många arter. Det kan t.ex. bero på att arterna har så pass stora populationer att risk för negativ påverkan på bevarandestatus enkelt kan uteslutas, det kan bero på att inga fortplantningsområden tas i anspråk i någon plan, eller att förekomst inte kan beläggas. Dessa arter och bedömningar presenteras nedan i tabell 1–2. För mer information om arterna rekommenderas ArtDatabankens <http://artfakta.se> (ArtDatabanken, 2019 b).

Tabell 1. Förklaringar till bedömningarna i tabell 2.

Kort bedömning	Förklaring
Stor population	Artens population är så stor att Calluna bedömer att det inte finns någon risk att detaljplanen försämrar lokal bevarandestatus eller orsakar att kontinuerlig ekologisk funktion inte kan upprätthållas för artens fortplantningsområden. I tabell 2 framgår vad som bedömts som stor population för respektive art. Stor population i länet ska läggas till (se tabell 2)
En enda observation	Arten har bara en enda registrerad observation i området mellan 1999–2020 i Analysportalen. Med så lite data kan vi inte dra slutsatsen att arten har en population i området.
Förbiflygande	Arten har bara observerats som förbiflygande i Analysportalen eller vid Callunas inventering. Arten bedöms inte ha några viktiga fortplantningsområden i området som den nyttjar regelbundet. Calluna bedömer att det inte finns någon risk att några av utredningens detaljplaner försämrar bevarandestatus eller orsakar att kontinuerlig ekologisk funktion inte kan upprätthållas för artens fortplantningsområden.
Tillfälligt rastande	Arten bedöms inte ha några viktiga fortplantningsområden i området, utan har bara varit på tillfälligt besök när den observerats. Calluna bedömer att det inte finns någon risk att några av utredningens detaljplaner försämrar bevarandestatus eller orsakar att kontinuerlig ekologisk funktion inte kan upprätthållas för artens fortplantningsområden.
Ingen livsmiljö tas i anspråk	Inga fortplantningsområden för arten bedöms finnas i några detaljplaneområden i utredningen. Calluna bedömer att det inte finns någon risk att några av utredningens detaljplaner försämrar bevarandestatus eller orsakar att kontinuerlig ekologisk funktion inte kan upprätthållas för artens fortplantningsområden.
Tillfällig gäst	Arten har bara observerats någon enstaka gång och bedöms ha varit en tillfällig gäst. Arten bedöms inte ha en population i området.

Tabell 2. Fågelarter utan risk att utlösa förbud enligt artskyddsförordningen. Om observation av arten endast skett via artportalen anges det. Se tabell 1 för förklaringar till några återkommande bedömningar.

Art	Bedömning	Källa
Bergfink	Endast förbiflygande.	
Björktrast	Stor population (24 000 par i Stockholms län (Ottozon m.fl., 2012))	
Entita	Stor population (6000 par i Stockholms län (Ottozon m.fl., 2012))	
Fiskgjuse	Har setts vid ett tillfälle.	Artportalen
Fiskmås	Stor population. (12 000 par i Stockholms län (Ottozon m.fl., 2012)) Har setts i Vittjärn respektive Myrsjön vid ett tillfälle.	
Fisktärna	Stor population. (2000 par i Stockholms län (Ottozon m.fl., 2012)) Har setts i Myrsjön vid ett tillfälle.	
Grå flugsnappare	Stor population (25 000 par i Stockholms län (Ottozon m.fl., 2012))	
Gråtrut	Stor population (7500 par i Stockholms län (Ottozon m.fl., 2012)) Den livsmiljö som finns i området utgörs av hustak och födosökmöjligheter i verksamhetsområdet.	Artportalen
Grönfink	Rödlistad p.g.a. sjukdom, ej brist på fortplantningsområden.	
Grönsångare	Stor population. (9 500 par i Stockholms län (Ottozon m.fl., 2012))	
Havsörn	Ingen livsmiljö i området.	Artportalen
Hussvala	Förbiflygande.	
Järnsparv	Stor population. (14 000 par i Stockholms län (Ottozon m.fl., 2012))	
Kricka	Två ex, rastande i Kroktjärn.	
Kungsfågel	Stor population.	
Gransångare	Ökade i södra Sverige.	
Rödstjärt	Stor population. (5000 par i Stockholms län (Ottozon m.fl., 2012))	
Rödvingetrast	Inga sjungande individer. Häckar troligen inte i området.	
Rörsångare	Stor population. (15 000 par i Stockholms län (Ottozon m.fl., 2012))	Artportalen
Skrattmås	Förbiflygande.	
Smådopping	Ej observerad i inventeringsområdet utan i Sarvträsk.	Artportalen
Stare	Stor population. (20 000 par i Stockholms län (Ottozon m.fl., 2012))	
Strandskata	En observation. Kan häcka på taken i verksamhetsområdet.	Artportalen
Svartvit flugsnappare	Stor population. (60 000 par i Stockholms län (Ottozon m.fl., 2012))	
Sävsparr	Stor population. (6000 par i Stockholms län (Ottozon m.fl., 2012))	
Tallbit	Tillfälligt rastande	Artportalen
Tornseglare	Ingen livsmiljö i området.	
Trädpiplärka	Stor population. (36 000 par i Stockholms län (Ottozon m.fl., 2012))	
Vitkindad gås	En observation, inga livsmiljöer i området.	Artportalen
Ärtsångare	Stor population. (9000 par i Stockholms län (Ottozon m.fl., 2012))	Artportalen
Östersjösiltrut	Den livsmiljö som finns i området utgörs av hustak och födosökmöjligheter i verksamhetsområdet.	Artportalen

3.2 Arter med risk för förbud

För fem arter bedöms det finnas en viss risk för att förbud utlöses enligt artskyddsförordningen, se nedan i tabell 3. Kort beskrivning av arternas populationsstatus och ekologi finns under 3.2.1-3.2.4. I Kapitel 4 redogörs för förekomst, påverkan och bedömningar.

Tabell 3. Arter som riskerar att utlösa förbud enligt artskyddsförordningen. Förkortningar: C (Calluna, 2019), AP (Analysportalen), RL20 (Rödlistan 2020), FD (Fågeldirektivets bilaga 1), M (Minskande med 50 % eller mer under 1975-2005). H.K = häckningskriterium.

Art	H.K	Förekomst	RL20	FD	M
Storlom	Trolig häckning	Observerats med häckningskriterier i Myrsjön mellan 2011–2015.		x	
Svarthakedopping	Möjlig häckning	Utredde i artskyddsutredning för fåglar på Ormingelandet (Calluna, 2019 c) Skyddsåtgärder föreslås i rapporten. Arten behandlas inte vidare i denna rapport.			
Mindre hackspett	Trolig häckning	Ett exemplar (åtminstone en hane) har noterats vid fyra tillfällen, både trummande och ropande. Har observerats kring Myrsjön och i inventeringsområdets nordvästra område.	NT		
Spillkråka	Möjlig häckning	Har observerats under häckningssäsong vid Krokträskan, i verksamhetsområdet och vid Myrsjön (dock under olika år).	NT	x	
Duvhök		En hona skrämde upp från nattkvist strax nordost om verksamhetsområdet. I övrigt har inga observationer gjorts som tyder på att arten häckar inom inventeringsområdet. Området kan ingå som viloplats eller födosöksområde.	NT		

3.2.1. Storlom

Storlom häckar över stora delar av landet. Antalet reproduktiva individer skattas till 12400 (10600-14200), (Projekt lom). Utbredningsområdets storlek (EOO) och förekomstarean (AOO) överskrider gränsvärdena för rödlistning. Det finns inga tecken på betydande populationsförändring. De skattade värdena som bedömningen baserar sig på ligger alla inom intervallet för kategorin Livskraftig (LC).

Storlommar är långlivade fåglar som sent blir könsmogna. Det finns osäkerhet i när de börjar häcka men man tror att de etablerar revir när de är fem-sex år gamla (Lehtonen 1970). Storlommen föredrar för sin häckning näringsfattiga klarvattensjöar med bra siktdjup, gärna i skogslandskapet. Valet av häckningssjöar sker inte bara utifrån tillgången på fisk utan i hög grad utifrån siktdjupet och möjligheten att upptäcka fisken med hjälp av synen (Eriksson 1985, Eriksson & Sundberg 1991). Fisksamhällena i storlommens häckningssjöar är ofta artfattiga och domineras ofta av abborre, mört och gädda. Om ett par storlommar hittar en bra sjö kan de återkomma till samma plats under många säsonger. Storlomspar har sociala nätverk med andra storlommar där de samlas i vissa sjöar år efter år för umgänge.

3.2.1.1. Bedömning lokal population

I närheten av Kummelbergets verksamhetsområde (Myrsjön) har storlom med trolig häckning påvisats 2011-2015. I Analysportalen förekommer i Nacka kommun 457 observationer med aktiviteterna möjlig, trolig och säker häckning under perioden 2000-2020. Det rör sig om cirka 17 lokaler som är och har varit aktuella genom åren. Många av dessa ligger i naturreservat där vissa sjöar även omfattas av fågelskydd, vilket kan bidra till att häckningarna lyckas.

I Nacka och angränsande kommuner (Stockholm, Tyresö, Värmdö och Lidingö) finns arten registrerad från cirka 80 lokaler med möjlig, trolig eller säker häckning under de senaste fem åren. Det är en ökning från föregående femårsperiod då den registrerades med motsvarande kriterier på cirka 65 lokaler.

De flesta lokaler som registrerats under perioden 2010-2015 är fortfarande aktiva perioden 2016-2020, dessutom har observationer av häckning gjorts på tillkommande lokaler. Utifrån det bedömer Calluna att storlom är en stadigvarande häckfågel i Nacka kommun och att den lokala populationen (för den del som häckar i Nacka kommun) är gynnsam.

Den lokala populationen bedöms vara livskraftig men summan av påverkansfaktorerna för arten är komplex och spänner över påverkan på häckningsmiljö, miljö för födosök, rastlokaler och övervintringslokaler. I Myrsjön är det fråga om en häckningsmiljö och därmed relevanta störningsfaktorer är tex påverkan under byggtid och från friluftslivet.

3.2.2. Mindre hackspett

Mindre hackspett behöver lövskog eller blandskog med stort lövinslag och med stort inslag av döda träd. Den födosöker efter insekter i död lövved och hackar ut bohål i döda lövträd. Strand- och sumpskogar med klibbal är typiska miljöer, liksom slutna, flerskiktade skogar med stort inslag av asp, björk, lönn, ask, ek m.m. Artens livsmiljöer påverkas främst av skogsbruk och skötsel av grönområden, även markavvattning kan skada dess livsmiljöer.

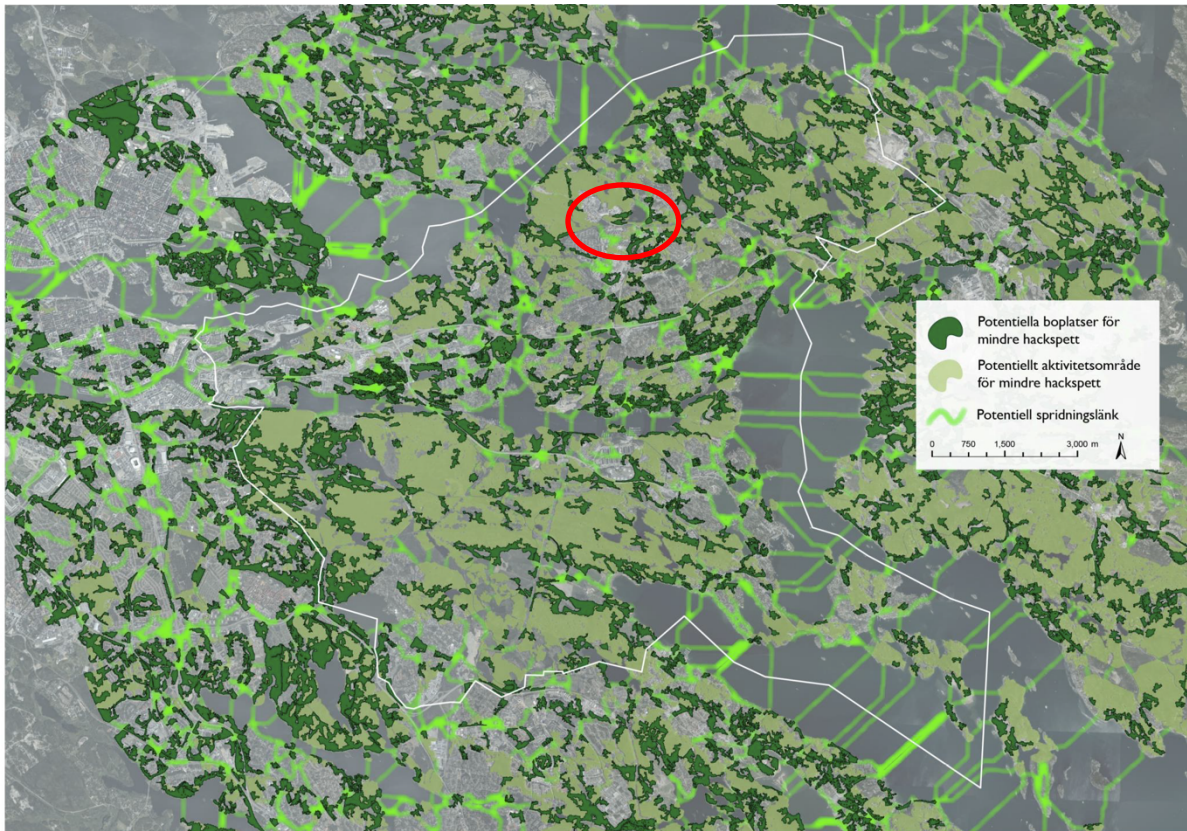
Kunskapen om artens lokala spridningsmönster är begränsad. Bosättningar på avstånd på mer än 20 kilometer från födelseplatsen tycks dock förekomma ofta (Hölzinger, 2001). I norra delen av sitt utbredningsområde (bl.a. Sverige) sprider sig arten vissa år kraftigt, främst under augusti och november (Hagemejjer and Blair 1997). Det sker antingen efter en lyckad häckningssäsong eller då det är dålig tillgång på föda.

Inom sitt hemområde (aktivitetsområde) rör sig arten över relativt stora avstånd. Bland annat finns uppgifter om att avstånd på 500 m är oproblematiska för arten även när det gäller att flyga över miljöer som inte är lämpliga och där den kan vara mycket exponerad för predatorer. Till exempel korsar mindre hackspett vatten på upp till 500 m regelbundet för att leta mat (Wiktander, 2001). Honor kan vid förekomst av social polyandri alternera mellan bon som ligger 1,4–3,0 km från varandra (Wiktander, 2000) Det att honan kan lägga ägg i flera bon, och vid goda förutsättningar för häckning ett år få ut betydligt fler ungar än om honan häckar med en hane och har ett bo.

3.2.2.1. Bedömning lokal population

Ett större område än Nacka kommun bedöms utgöra avgränsning för den lokala populationen av mindre hackspett. Gränsen för lokal population finns utanför utredningsområdet, väster och söderut. Mot norr är det svårt att sätta en definitiv gräns för den lokala populationen. I öster avgränsas den lokala populationen av Östersjön. I den lokala populationens hemområden finns tät stadsbebyggelse. Tät stadsbebyggelse utgör inte del av livsmiljön och bedöms därmed inte bidra till gynnsam lokal bevarandestatus.

För att avgränsa bedömningen studeras här Nacka kommun och delar av Värmdö, Tyresö, Stockholm och Lidingö kommuner, motsvarande det område som avbildas på kartan i figur 4.

Figur 4. Möjliga aktivitetsområden (fortplantningsområden) och boplatser för mindre hackspett. Röd elips visar läget för aktuell detaljplaner. Karta togs fram av WSP i samband med analys av mindre hackspett i Centrala Nacka (Calluna 2019).

I närheten av Kummelberget finns miljöer med förutsättningar att rymma flera hemområden:

- a. Södra Djurgården, södra Lidingö och Kaknäs, här finns troligen förutsättningar för 6-8 hemområden,
- b. Nacka naturreservat, Erstavik och Flaten: här finns troligen förutsättningar för 12-16 hemområden.
- c. Söder om Värmdöleden, här finns troligen förutsättningar för två hemområden,
- d. Öster om Kummelberget mot Värmdö, här finns troligen förutsättningar för cirka fem hemområden.
- e. Därutöver finns hemområden med registrerade häckningar i anslutning i en krans utanför dessa.

Vi bedömer att ett flöde av individer sker mellan dessa områden och att individerna av mindre hackspett uppfyller andra kriterier för att ingå i en och samma lokala population. Calluna bedömer mindre hackspetts lokala bevarandestatus i Nacka kommun som gynnsam. Detta under förutsättning att skogsbruk och skötsel av grönområden tar hänsyn till arten samt att planerad reservatsbildning genomförs.

3.2.3. Spillkråka

Spillkråka är vår största hackspettsart, och lever i många typer av skog. Den föredrar dock variationsrik blandskog med gott om gamla träd och död ved vilket är en bristvara sedan decennier på grund av främst skogsbruk. Födan utgörs av vedlevande insekter, myror m.m. Den hackar oftast ut bohål i asp eller tall. Spillkråkan födosöker över stora arealer, ungefär 400-1000 hektar beroende på landskapets sammansättning. Spillkråkan hackar nya bon varje år. Övergivna bon används sen av andra arter såsom pärluggla, svartvitflugsnappare och stare. Därmed är arten en nyckelart för flera skogslevande arter. Behovet av gamla träd, tillräckligt grova för bohål, gör att arten är beroende av långsiktighet i förvaltning av skogar så att gamla, grova träd, särskilt asp och tall tillåts finnas kontinuerligt i skogarna.

Spillkråkan är upptagen i bilaga 1 till EU:s fågeldirektiv. Den var länge klassad som livskraftig, men har p.g.a. en negativ trend som hållit i sig under de senaste 15 åren, rödlistats som nära hotad (NT). Eftersom arten är rödlistad är bevarandestatus inte gynnsam på nationell nivå. Nationellt uppskattas det finnas 29 000 häckande par och 700 i Stockholms län (Ottoosson m.fl., 2012). I Nacka kommun verkar det röra sig om cirka 8 revir som är aktiva (Artportalen, 2020). Reviren bedöms täcka in större delen av kommunens skogsmark. Därmed har kommunen goda möjligheter att ha kontroll över utvecklingen för arten i kommunen.

3.2.3.1. Bedömning lokal population

Förekommande revir täcker i stort sett in lämpligt habitat i Nacka kommun, och bilden ser liknande ut för grannkommunerna (Stockholm, Lidingö, Värmdö och Tyresö). Calluna bedömer att den lokala populationen (för den del som häckar i Nacka kommun) är gynnsam. Detta under förutsättning att skogsbruk och skötsel av grönområden tar hänsyn till arten samt att planerad reservatsbildning genomförs.

4 Artskyddsbedömningar

4.1.1. Områdesbeskrivning

Området omfattar cirka 65 hektar och består idag av ett verksamhetsområde och angränsande skog. Delar av den angränsande skog domineras av tallskog på bergig mark medan andra delar domineras av triviallövträd. Calluna utförde en naturvärdesinventering i området (Calluna 2019 b) och då avgränsades naturvärdesobjekt enligt följande:

- Fyra objekt med naturvärdesklass 2 *högt naturvärde*
- Tre objekt med naturvärdesklass 3 *påtagligt naturvärde*
- Nio objekt med naturvärdesklass 4 *visst naturvärde*

De identifierade naturvärdesobjekten i området med högt naturvärde (naturvärdesklass 2) karaktäriseras av hållmarkstallskog och äldre barrblandskog. På hållarna är en stor andel av tallarna gamla och senvuxna. Det förekommer solexponerade träd och död ved samt flera hålträd. I barrblandskogen växer såväl senvuxna tallar som granar och det finns ett måttligt inslag av död ved i varierande dimensioner och nedbrytningsgrad. Dessa objekt förväntas vara livsmiljö för spillkråka och utgör generellt bristmiljöer för arter beroende av denna typ av skogsmiljöer. Naturvärdesobjekten klass 2 är lokaliserade i norra och västra delen av utredningsområdet.

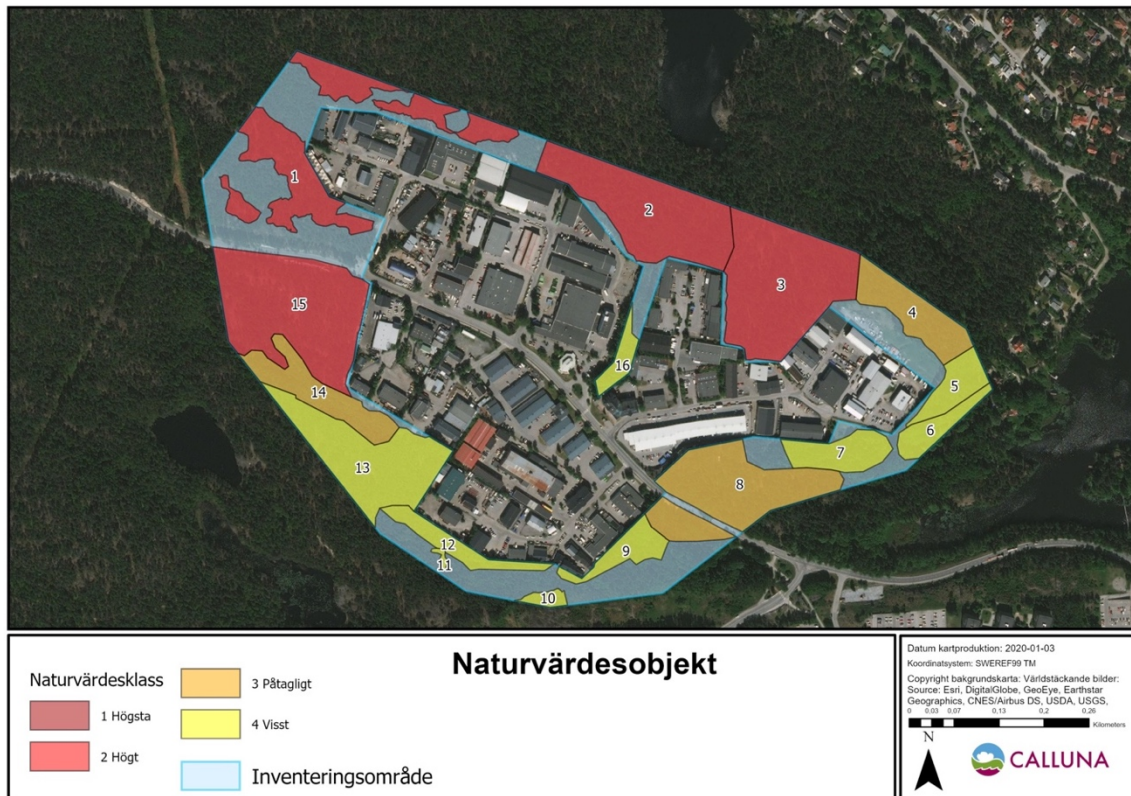
Objekten med påtagligt naturvärde (naturvärdesklass 3) utgörs av flerskiktade barrblandskogar med grova granar och tallar, varav flera börjar få strukturer. Död ved förekommer måttligt i olika nedbrytningsstadier och här finns träd på socklar, hållmarksinslag och blockigare partier. Bland objekten med påtagligt naturvärde finns även en lövsumpskog med svämytor och en mindre skogsbäck. Dessa objekt förväntas utgöra livsmiljöer för spillkråka, mindre hackspett och duvhök och utgör generellt bristmiljöer för arter beroende av denna typ av skogsmiljöer. Naturvärdesobjekten klass 3 är lokaliserade i östra och södra delen av utredningsområdet.

Bland objekten med visst naturvärde (naturvärdesklass 4) finns stor variation. Här finns barrblandskogar, triviallövskogar, dagvattendammar, sumpblandskog, hållmarkstallskog och lövsumpskog. Gemensamt för biotoperna är att dess trädskikt domineras av unga till medelålders träd. Lövträdsrikedom, periodvis översvämmad mark, dammar och hållmark tillsammans med andra strukturer i objekten gör att områdena bedöms vara av en viss betydelse för den biologiska mångfalden. Bedömningen i objektet med dagvattendammarna är preliminär, då ingen inventering under vattenytan utförts. Dessa objekt bedöms utgöra livsmiljö för mindre hackspett och duvhök. På sikt kan dessa miljöer utveckla högre naturvärden. Naturvärdesobjekten klass 4 är lokaliserade i östra och södra delen av utredningsområdet.

I norra delen av planområdet finns en cirka 13 hektar stor nyckelbiotop med barnaturskog av främst hållmarkstallskog och barrblandskog med många grova eller senvuxna träd, som sträcker sig längre norrut utanför inventeringsområdet. I väster finns ett par objekt med naturvärden i direkt anslutning till inventeringsområdet, som utgörs av en liten lövsumpskog och ett mindre vattendrag. Söder och väster om dessa naturvärden ansluter ett komplex med ytterligare två nyckelbiotoper med barnaturskog, hållmarkstallskog och barrskog med stort inslag av senvuxna träd. Se kartbild i figur 6 nedan. Dessa objekt förväntas utgöra livsmiljöer för spillkråka, mindre hackspett och duvhök och utgör generellt bristmiljöer för arter

beroende av denna typ av skogsmiljöer. En nyckelbiotop är per definition ett område där rödlistade arter kan förekomma på grund av de skogsmiljöer som finns i biotopen.

Karaktären hos de områden som bedömts ha lågt naturvärde kan beskrivas som unga till medelålders barrskogar med få värdefulla strukturer. Strax väster om planområdet finns den lilla skogssjön Svartpotten där det finns en del fågelobservationer i Analysportalen och 40 m öster om planområdet ligger Myrsjön vilken är en häckningslokal för storlom.

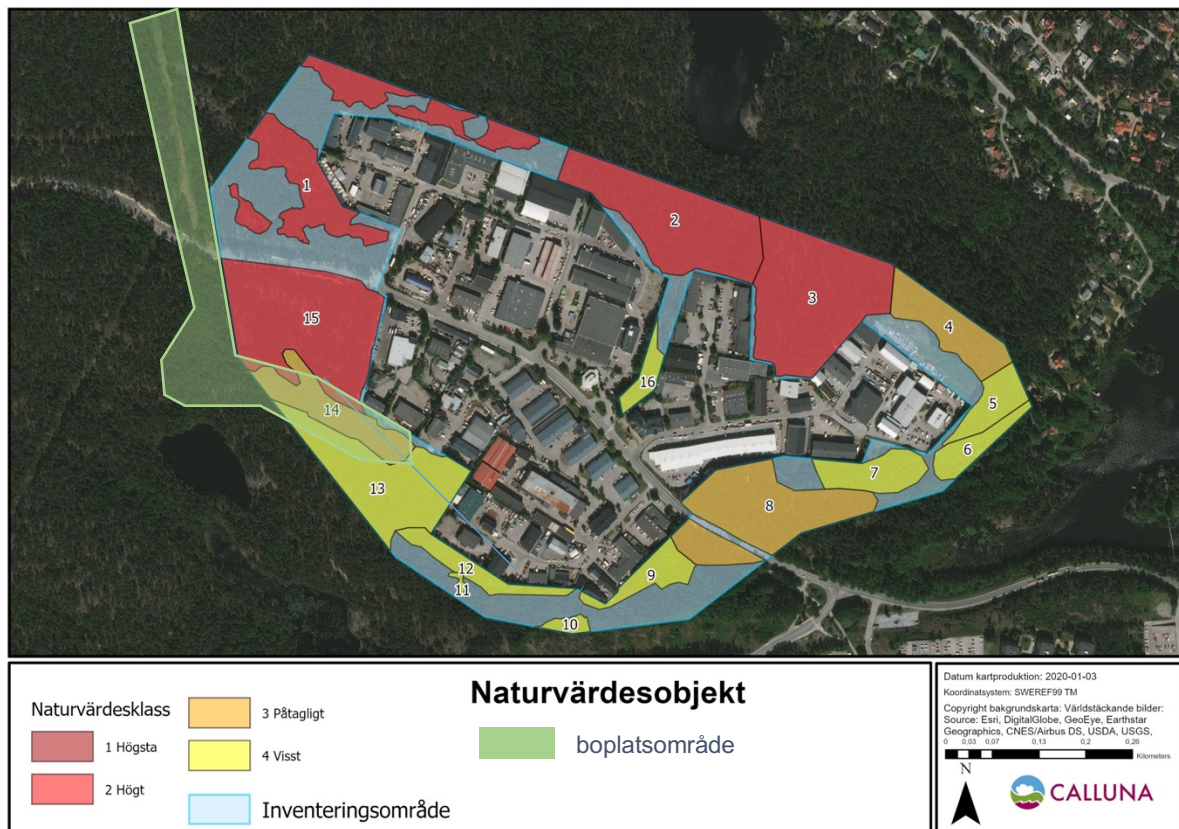

Figur 5. Naturvärdesobjekt med höga naturvärden finns i utredningsområdet norra och västra del medan naturvärdesobjekt med påtagligt och visst naturvärde finns i utredningsområdet östra och södra delar. Objekten utgör i varierande grad livsmiljöer för spillkråka, mindre hackspett och duvhök. Område 2 och 3 överlappar med nyckelbiotop. Område 7, 9 12, 14 och 16 domineras av lövskog (sammantaget 2,96 hektar) medan område 2, 4 och 8 har av främst mindre inslag av björk men även sälg och asp.

där par inte kan hitta tillräckligt med livsmiljö inom avstånd som behövs för att lyckas med häckning. Mindre hackspett är rödlistad som nära hotad (NT) på grund av en stadig minskning över längre tid. Eftersom den är rödlistad är bevarandestatus inte gynnsam på nationell nivå. Nationellt uppskattas det finnas 7000 häckande par och 220 i Stockholms län (Ottosson m.fl., 2012).

Mindre hackspett har noterats under häckningsperioden i inventeringsområdet. Arten vistas i området och häckar troligen norr om Svartpotten, Krokträskan eller i lövmiljöer kring Myrsjön, och den finns även vid Sarvträsk (Ekologigruppen, 2018a).

Sådan skog som är intressant för mindre hackspett förekommer med knappt tre hektar inom berört detaljplaneområde. Det rör sig om triviallövskog i nyetablerad skog på tidigare öppen mark, sumpskog och inslag av löv på bördig/fuktig mark. Det finns också ett inslag av lövträd i barrblandskogen, men områdena är bergiga och torra, och skogen mestadels gles. Under fågelinventeringen har träd med bohål för mindre hackspett eftersökts men inga bohål har upptäckts i området. Dock är lövskogsmiljöerna födosökmiljöer för arten och kan i framtiden bli aktuella för häckning. Livsmiljöerna förväntas därmed ingå i revir och utgöra del av den totala mängd födosökmiljö som arten behöver för att lyckas med häckning.

Figur 7. Hela inventeringsområdet ingår i fortplantningsområde för mindre hackspett, undantaget område 16. Naturvärdesobjekt 14 ingår i den avgränsning av potentiella boplatsoområden som togs fram i samband med utredning av mindre hackspett i centrala Nacka 2019 (Calluna 2019).

Inga bohål av arten hittades inom inventeringsområdet 2020 men området ingår i ett aktivitetsområde då den markerat revir och observerats ett flertal tillfällen. Mindre hackspett behöver 40 hektar äldre lövdominerad skog inom ett aktivitetsområde på upp till 200 hektar för att kunna häcka framgångsrikt (ArtDatabanken, 2019). Avstånden mellan de 40 hektaren

bör inte vara större än några hundra meter då flygtiderna under häckningssäsong blir för tid- och energikrävande för framgångsrik häckning.

Förslag på hur utbredningen för den lokala populationen kan se ut ges ovan, figur 4, analysområdet omfattar 490 kvadratkilometer. I studerat område finns 173 kvadratkilometer potentiell livsmiljö (aktivtetsområden) för mindre hackspett. Aktivtetsområden utgörs av potentiella boplatser med tillräcklig yta för födosök inom 200 hektar. Biotopen för boplatser utgörs av lövskog och blandskog med inslag av lövträd. Den totala arean av potentiella boplatser inom utredningsområdet är 72 kvadratkilometer.

Observationer av arten i Artportalen har studerats för att få klarhet i vilka potentiella fortplantningsområden där häckning är känd och om antalet häckningar har förändrats över tid. På så sätt kan artens lokala populationsutveckling grovt bedömas. Artens populationsutveckling är ett av måtten på artens lokala bevarandestatus. Observationer av möjliga, troliga och säkra häckningar har valts ut. Observationerna visar att arten rapporterats från 81 lokaler innevarande period, att jämföra med 36 lokaler 2000-2005, se tabell 4. Observationerna är rensade så att unika lokaler ingår.

Tabell 4. Möjliga, troliga och säkra häckningar registrerade enligt Artportalen (förekomster av möjliga, troliga och säkra häckningar) i studerat område (karta figur 4).

2000-2005	2006-2010	2011-2015	2016-2020 (tom 20200225)
36 lokaler	65 lokaler	81 lokaler	81 lokaler

En del av trenden beror på ett ökat intresse av att rapportera till Artportalen. Trots detta gör Calluna bedömningen att ökningen åtminstone delvis visar att mindre hackspetts lokala population i studerat område bör ha ökat mellan 2000 och 2020. För att en sådan ökning ska kunna ske behöver häckningsframgången öka så att fler ungar överlever och/eller att arten flyttar in.

Statusen för den lokala populationen bedöms vara gynnsam inom studerat område. Det går inte att bedöma bevarandestatus för mindre hackspett inom de enskilda reviren/fortplantningsområdena, men Calluna bedömer att detaljplanen för Kummelberget inte påverkar den kontinuerliga ekologiska funktionen för aktuellt fortplantningsområde då det är en liten del med liten yta tillgängliga boträd som tas i anspråk.

Inom detaljplaneområdet och inventeringsområdet finns flera skogspartier som är troliga födosöksområden för mindre hackspett (Calluna, 2019). Naturvärdesobjekt, 9 12, 14 och 16 domineras av lövskog (sammantaget 2,96 hektar) medan område 2, 4 och 8 har av främst mindre inslag av björk men även sälg och asp och bedöms kunna utgöra lämpliga födosöksområden för mindre hackspett. Om naturvärdesobjekt 9, 12 och 14 ianspråkats och exploateras finns risk att födosökmöjligheterna påverkas i det studerade hemområdet. Påverkan bedöms ske i liten utsträckning, men förbud bedöms kunna utlösas då de lövmiljöer som ianspråkats väsentligt bidrar till hemområdets förekomster av lövinblandning. För att undvika att bryta den positiva trenden för artens bevarandestatus och för att undvika förbud förespråkas skyddsåtgärder, se kapitel 5.

4.1.2.3. Spillkråka

Spillkråka har observerats i projektområdet och i närheten ett flertalet gånger (Analysportalen). I detaljplaneområdet finns gammal tallskog med inslag av dödved. Den skogen ingår i spillkråkans fortplantningsområde.

Området inom detaljplan hyser cirka 20 hektar gynnsamt habitat. Med hänsyn till att lämplig miljö i omkringliggande skogar tillsammans utgör cirka 200 hektar, vilket redan det är under den gräns för storlek på revir som arten anges behöva, så riskerar fortplantningsområdet att försämrans. Framförallt riskerar möjligheterna till födosök att påverkas. Spillkråka har födosöksområden om cirka 400-1000 hektar. I Nacka kommun och angränsande kommuner är många revir för spillkråka besatta och Calluna bedömer att detaljplanen inte riskerar att påverka spillkråka på ett sådant sätt att bevarandestatus försämrans lokalt. Kontinuerlig ekologisk funktion bedöms påverkas negativt i aktuellt fortplantningsområde. Detaljplanen för Kummelberget bedöms dock inte riskera att utlösa förbud enligt artskyddsförordningen för spillkråka.

5 Skyddsåtgärder

Eftersom detaljplanen är i ett tidigt skede finns goda möjligheter att tillämpa skadelindringshierarkin. Detta tillsammans med att det pågår en reservatsbildning på marken runt planområdet ger goda förutsättningar att utforma detaljplan och naturreservat utifrån dessa fågelarters behov. Med dessa goda förutsättningar ger Calluna följande rekommendationer:

- 1) **Förtäta befintligt verksamhetsområde:** utred möjligheterna att förtäta befintliga verksamhetsområde. Det är inte ovanligt att tomter inom verksamhetsområden är väl tilltagna och att nyttjandegraden är låg. Finns områden med låg nyttjandegrad där förtätning kan ske så att användning/ ha ökar? Kan tomter göras om så att fler verksamheter kan komma in? Kan parkeringar göras smartare så fler fordon kommer in? Hur kan vägnät och parkeringsytor designas för att minimera ianspråktagande av mark i detaljplan?
- 2) **Justera gränsen för planområde:** Undanta områden med miljöer för spillkråka och med de högsta naturvärdena enligt NVI, (område 1, 2, 3 och 15), karta se figur 5. Dessa områden är skyddsvärda och platsar i planerat naturreservat. Utöver att påverkan minskar på spillkråka så bevaras skogliga miljöer med höga naturvärden. Gränsändringen kan också få positiva konsekvenser för friluftsliv och potentiell konflikt mellan friluftsliv och storlom vid Myrsjön.
- 3) **Utformning av planområdet.** Höga hus, hus med glaspartier, stora hårdgjorda ytor och ökat buller med för risk för påverkan. Anpassa i möjligaste mån efter värden för förekommande fågelarter och naturmiljöer på platsen.
- 4) **Villkor under byggskede.** Genom att begränsa byggskedet till mindre känsliga perioder kan så kan påverkan minska. Även utformning av åtgärder (sprängning, schakt m.m påverkar också)

5.1 Storlom

Vid anläggningsarbetet bör man vara observant så att man inte stör fåglar under häckning (mitten av mars och slutet av maj är den mest känsliga perioden).

Planerad reservatsbildning bör ta i beaktande att storlom är störningskänslig för friluftsliv och båttrafik. Anläggning av leder och friluftsanläggningar bör planeras så att storlom kan återetablera sig i Myrsjön.

Ytterligare en åtgärd som rekommenderas är att utreda närmare om fågelskydd behöver inrättas kring Myrsjön för att på så sätt tydligt styra friluftsliv under känsliga delar av häckningstiden.

5.2 Mindre hackspett

Vid Kummelberget finns relativt små områden med kvalitativa livsmiljöer för mindre hackspett. Mindre hackspett bedöms uppehålla sig permanent i området och området bedöms därför vara av stor vikt för den mindre hackspetten. Området inom detaljplan utgör del av fortplantningsområde för mindre hackspett. För att undvika förbud enligt artskyddsförordningen ska i första hand den mindre hackspettens föredragna miljöer undantas från detaljplanen och bevaras i tillräckligt stor omfattning, så att ekologisk funktion kan upprätthållas kontinuerligt.

Områden som i första hand bör undantas är gynnsamma fortplantningsområden för mindre hackspett inom Kummelberget utgörs av naturvärdesobjekt 9, 12 och 14 (se figur 5). Calluna anser att område 14 har prioritet att bevaras eftersom det också är utpekad som lämpligt bo-område inom fortplantningsområdet (figur 4). Dessa ytor på 2,96 hektar totalt utgör 4,6% av planområdet. Kan inte dessa ytor inte undantas från detaljplan och bevaras, bedömer vi att skyddsåtgärder kan genomföras i andra hand med syfte att nyskapa eller förstärka livsmiljöer någonstans i eller i närheten av planområdet.

Om samtliga delar av gynnsam livsmiljö bevaras behöver inga ytterligare skyddsåtgärder genomföras. Livsmiljöer kan nyskapas eller förstärkas på följande sätt:

1. Hitta lämpliga blandskogsbestånd, t ex. i Skarpnäs blivande naturreservat och gallra ur dem för att skapa rena lövskogsbestånd.
2. Skapa död lövved genom att döda och skada lövträd, t.ex. genom att ringbarka, skapa högstubbar, toppkapa eller kraftigt beskära kronan. Åtgärden bör utföras i ett lövskogsbestånd eller blandskog med stort lövinslag, i närheten av Kummelberget. Minst 15 % av träden i ett bestånd ska dödas eller skadas. En skada måste vara så pass stor att död ved säkert bildas, för små skador kan vallas över med resultatet att ingen död ved bildas.
3. Tillföra ny död lövved från en annan plats. När lövträd avverkas, från t.ex. en exploatering eller kommunal skogsskötsel, tas stockar och grenar omhand och placeras ut i en lämplig, närliggande skog. Veden placeras på olika sätt för att skapa stor variation. Det kan vara i form av s.k. faunadepåer (liggande högar) och s.k. stay-piles (halvt nergrävda, upprättstående stockar). Man bör även binda fast stockar och grenar på levande träd, både vid marknivå och uppe i kronan. Använd 15 % av virkesvolymen som ett riktmärke även här.

Punkt 1 ger liten eller ingen positiv effekt för den mindre hackspetten på kort sikt, utan detta är en långsiktig åtgärd. Fokus bör ligga på punkt 2 och 3, men punkt 1 bör också genomföras.

Skyddsåtgärderna ska genomföras innan någon livsmiljö avverkas. Punkt 1 bör genomföras på minst dubbelt så stor yta som den lämpliga livsmiljö som exploateras. Punkt 2 och 3 bör genomföras sammanlagt på minst lika stor yta som punkt 1. Man kan alltså välja mellan punkt

2 och 3, eller blanda. Det är svårt att förutsäga hur effektiva skyddsåtgärderna kommer vara, särskilt på kort sikt. Med tanke på denna osäkerhet ska skyddsåtgärderna genomföras på större yta än vad som exploateras.

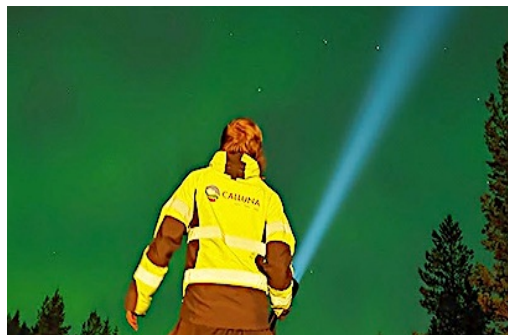
Det är möjligt att åtgärderna kan överlappa helt eller delvis geografiskt och även genomföras i planområdena, men detta behöver bedömas i detalj för att sägas säkert.

Figur 8. Upprättstående stock, fastbunden i ett levande träd. Foto: Gustav Palmqvist, Calluna AB.

Referenser

- ArtDatabanken (2019a). Utdrag ur analysportalen: 2019-03-12.
- ArtDatabanken (2019b). Artfakta. URL: <https://artfakta.se/>. 2019-08-29.
- Calluna (2019): Artskyddsutredning för fåglar i centrala Nacka, Nacka kommun
- Calluna (2019b): NVI Kummelberget, Nacka kommun
- Calluna (2020): Fågelinventering, Kummelberget Nacka kommun
- Ekologigruppen AB (2018a). PM – Påverkan på skyddade arter i Sarvträsk. Påverkan på mindre hackspett, sävsparv, vanlig groda, vanlig padda, mindre vattensalamander och vanlig snok. 2018-04-25.
- Ekologigruppen AB (2018b). Naturvärdesinventering vid Dalkarlsängen, Nacka kommun. Bedömning av naturvärden som underlag för detaljplan. 2018-11-22.
- Ecocom (2018). Linjetaxering av fåglar vid Nacka Dalkarlsängen Boo 2018.
- Gärdenfors, U. (2015). Rödlistade arter i Sverige 2015. ArtDatabanken, SLU.
- Hölzinger J, Mahler U. (2001). Die Vögel Baden-Württembergs.
- Naturvårdsverket (2009). Handbok för artskyddsförordningen. Del 1 – fridlysning och dispenser. Handbok 2009:2. Utgåva 1. April 2009.
- Ottosson, U., Ottvall, R., Elmberg, J., Green, M., Gustafsson, R., Haas, F., Holmqvist, N., Lindström, Å., Nilsson, L., Svensson, M., Svensson, S. & Tjernberg, M. (2012). Fåglarna i Sverige – antal och förekomst. SOF, Halmstad.
- Pro Natura (2018). Naturvärdesinventering av området Myrsjö, Nacka kommun.
- Pro Natura (2019). Naturvärdesinventering inför detaljplaner kring kraftledningsstråket, Nacka kommun. Januari 2019.
- Svensson, S., Svensson, M. & Tjernberg, M. (1999). Svensk fågelatlas. Vår Fågelvärld, supplement 31, Stockholm.
- Sörmlands ornitologiska förening (2013). Storlom en Sörmländsk ansvarsart!

CALLUNA

Hemsida: www.calluna.se • E-post: info@calluna.se • Telefon växel: 013-12 25 75

Huvudkontor: Calluna AB, Linköpings slott, 582 28 Linköping